

ATATÜRK'ÜN BİYOGRAFİSİNDE YAPILAN YANLIŞLIKLAR

SADİ BORAK

Atatürk Biyografisi ve Bir Çilenin Öyküsü:

Hazırlamakta olduğum “Açıklamalı Atatürk Kronolojisi” için otuz yıl evvelsinden bu yana Ulusal Kahramanımızın yaşam öyküsü ile ilgili yüzlerce eseri fişledim. Bu fişler kronolojik bir sıraya girdiği zaman gördüm ki Ulusal Kahramanımızın yaşamının çeşitli aşamalarını oluşturan pek çok olayın tarihleri birbirini tutmaz bir karışıklık içindedir. Sadece Harbiye’ye girdiği 1899 tarihi ile Anadolu’ya geçtiği 1919 tarihi arasında geçen 20 yıllık yaşamına eğilecek bir araştırmacı; karşısına çıkan birbirini tutmaz tarih rakamları karşısında bunalıp kalacak, içinde bulunduğumuz yüzyılda yaşamış, özellikle 7 yaşından sonraki elli yıllık yaşamına tanık olmuş pek çok kişinin hâlâ sağ olduğu bir dönemde, vatan kurtarmış bir Ulusal Kahramanın yaşam öyküsünün niçin böylesine birbirini tutmaz bir kargaşa haline getirilmiş olduğuna şaşacaktır.

Bir Ulusal Kahraman ki yarbay rütbesiyle katıldığı Çanakkale Savaşlarındaki başarısı için Aspinal Oglanlar, Mustafa Kemal’i “Bir Tümen Komutanının üç ayrı yerde tek başına giriştiği hareketlerle bir savaşın ve hatta bir ulusun kaderini değiştirecek yücelikte bir zafer kazandığı tarihte pek nadirdir” diye övmüştür. Bir insan sadece böyle bir başarısıyla da ebedileşir. Mustafa Kemal, daha sonra uçurumun kenarına gelmiş değil, uçurumun içine yuvarlanmış olan yurdunu, göklerinde güneş batmayan Britanya İmparatorluğu’nun desteklediği düşmandan kurtarma mucizesini göstermiş, ulusunu, içine tikanıp kaldığı ilkel öğelerden kurtarmış ve çağdaş uygarlığa yöneltmiştir. Bu çapta bir insanın biyografisinin böylesine karmakarışık edildiğinin bir başka örneğine dünyada rastlamak mümkün değildir.

Ulusal Kahramanımızın yaşam öyküsünün bu gibi gerçek dışı yakıştırmalardan ve tarih karışıklıklarından kurtarılması için devlet ve hükümet ilgilileriyle Atatürk kurumlarını ve “Atatürkçüyüz” diye seslenenleri uyarmak üzere bundan yirmüç yıl önce, 10 Kasım 1961 tarihli Hür Vatan gazetesinde bir makale ile bu konuya değinmiştim.

Sandım ki, başta devlet ve hükümet ilgilileri ve Atatürk kurumları ilgilenecek, derhal komisyonlar kurulacak, bu aybın giderilmesi için tüm

gerekli önlemler alınacak. Hatta, milletvekillerimiz Mecliste önergeler verecek, Ulusal Kahramanımızın gerçeklere uygun bir biyografisinin düzenlenmesi yolunda atılacak adımları destekleyecektir!

Ne yazık ki tahminlerim boşa çıktı. Hiçbir makam, hiçbir Atatürk kurumu en küçük bir ilgi göstermedi. Fakat yirmiüç yıldan bu yana bıkmadan, usanmadan her vesile ile bu konu üzerinde ısrarla durdum. Yayınladığım her eserde Millî Kahramanımızın biyografisinin bu karışıklıktan kurtarılmasını diledim. Örneğin, Cumhuriyetimizin 50. dönüm yılı vesilesiyle 1973 yılında yayınlanmış olan "Atatürk" eserimin önsözünde -bilemem kaçınıcı kez- yine bu konuya şöyle değindim:

(...) "Atatürk hakkında yazılmış yüzlerce yapıt bir araya getirilir, karşılaştırılırsa, olayların ve bu olaylarla ilgili tarihlerin birbirini tutmaz bir karışıklık içinde olduğu görülecektir. Millî Kahramanımızın biyografisindeki bu karışıklık doğum tarihinden başlayarak yaşamının en önemli dönüm noktalarına varıncaya dek sürüp gider.

(...) Eline her kalem alan, araştırma gereği duymadan, gerçeklere uyup uymadığını incelemeyen niçin çala-kalem bir şeyler karalamıştır? Millî Kahramanımızın biyografisi neden hafife alınmıştır?

(...) Fransızlar; Nil'de filusunu İngilizlere kaptıran, Akkâ'da Türklere yenilen, Moskova steplerinde ordusunu kaybeden, Vaterlo'da bozguna uğrayan Napolyon'ları için enstitüler kurmuş, yaşamının en önemsiz ayrıntılarını bile aydınlığa kavuşturmak için çaba harcamış, hiçbir fedakârlıktan kaçınmamışlardır. Oysa biz; yenilgi acısı tatmamış, tutsak bir ulusu egemenliğe kavuşturmuş, saltanatı yıkmış, cumhuriyeti kurmuş, bir seri inkılâplarla yaşam yolu açmış dünya tarihinin bu "Üstün Adam"ının gerçek bir biyografisini henüz saptayabilmiş bile değiliz.

O, hangi millî kahramandır ki biyografisiyle ilgili yapıtlarda yaşamı böylesine bir "rakamlar kargaşalığı" haline getirilmiştir!

Hangi ulus gösterebilirsiniz ki "büyük" lerinin biyografisini içinden çıkılmaz böyle bir bulmaca haline sokmuş olsun! Bernard'dan geriye doğru yüzyıllar boyu gidiniz, herhangi "ünlü" nün yaşamına sarılmış böyle bir "karanlık" bulamazsınız."

1973'den bu yana da aynı sabırla, aynı inatla her vesileden yararlanarak bu konuya değindim. Sadece tarih karışıklıklarına değil, Atatürk'ün yaşamına ters düşen pek çok gerçek dışı neşriyata da dokundum. Ne yazık ki ilgili makamlara mektuplarla da başvuruşum cevapsız kaldı.

Şu gerçeği hemen belirtmeliyim ki 23 yıldan bu yana ilk ses, 12 Eylül Harekâtı sonrası kurulan "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı"ndan çıktı. Bu ilgiden duyduğum kıvancı burada şükran ve minnetle yad etmek isterim.

Atatürk'ün yaşam öyküsünde yapılmış olan pek çok yanlışlığı bu makalenin hacmine sığdırmak imkânsız. Biz sadece bazı yanlışlıkların ana hatlarına değinmekle yetineceğiz.

Doğum Tarihi

Bilindiği gibi ilk tutarsızlık Atatürk'ün doğum tarihinden başlar. Atatürk'ün gerçek doğum tarihi Rumî 1296'dır. Bu tarih Miladî tarihin 1880 ve 1881 yıllarını kapsadığı için Millî Kahramanımızın doğum tarihi çeşitli yapıtlarda uzun süre bazen 1880, bazen de 1881 olarak yayımlanmıştır. Mustafa Kemal'in doğum tarihinin hangi yıla rastladığının saptanabilmesi için -bilindiği gibi- doğduğu ayın belirlenmesinde zorunluluk vardır. 1296 Rumî yılı 1880'in Mart (13 gün), Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Ekim ve Kasım aylarının tümünü ve Aralık ayının da 19 gününü kapsamaktadır. 20 Aralık, Ocak, Şubat ile Mart'ın 12 günü de 1881'i içine almaktadır. Yapılan bütün incelemelere ve soruşturmalara karşın Atatürk'ün doğduğu ay, hatta mevsim saptanamamıştır.

Burada bir başka çelişkiye değinmek istiyoruz: Bilindiği gibi İngiltere Hükümeti, krallarının bir kutlama telgrafı yollamasını sağlamak için Türk Hükümetinden Atatürk'ün doğduğu yıl ve günün bildirilmesini istemiştir. Bu isteğe verilen cevap, -gene bilindiği gibi- 19 Mayıs 1881'dir. Bunun üzerine 1937 yılında İngiltere Kralı Atatürk'ün doğumunu kutlamış, gerekli cevap da verilmiştir. Oysa, 19 Mayıs 1881 Miladî tarihi Atatürk'ün doğum yılı olan 1296 Rumî yılına değil, 1297 Rumî yılına rastlar. Bu takvim bilgisi gözden mi kaçmıştır, yoksa bu hataya göz mü yumulmuştur, bilinemez? İşin asıl acı yanı, Atatürk'ün hangi ayda veya mevsimde doğmuş olduğunu annesi Zübeyde Hanımdan sağlığında sormak gereğini hiç kimsenin duymamış olmasıdır.

Harbiye Dönemi

Mustafa Kemal, 13 Mart 1899'da Mekteb-i Fünun-i Harbiye-i Şahane'nin birinci sınıfına yazılır. 1900 yılında 2. sınıftadır. 1901 yılında da Harp Okulunu bitirir. Mustafa Kemal'in Harp Okulunu 1902 yılında bitirdiğini yazan resmî, yarı resmî tarihlerin ve kronolojilerin tümü yanlıştır. 1901 Aralık ayında çıkan İstanbul gazetelerinin tümü Harp Okulunu bitiren öğrencilerin listesini yayımlar. Bu listelerin hepsinde Mustafa Kemal'in adı vardır.

Akademi Dönemi

Mustafa Kemal 1902'de Harp Akademisinin birinci, 1903'te de ikinci sınıfındadır. 1904 yılında önce piyade teğmeni olarak Akademiyi bitirir ve hemen birkaç gün sonra yüzbaşı rütbesiyle kurmay sınıfına ayrılır.

Atatürk'ün resmî sicili ve Mazlum İskora'nın "Harp Akademileri Tarihçesi" dahil tüm kaynaklar Atatürk'ün Akademiyi bitiriş tarihini 11 Ocak 1905 olarak gösterir. Bu tarih kesinlikle yanlıştır.

Burada çok belirgin bir çelişki de gözden kaçmıştır: Bütün kaynaklar, Mustafa Kemal'in 5 Şubat 1905'te 5. Orduya atandığını yazar. Atatürk'ün Akademiyi bitiriş tarihi olarak gösterilen 11 Ocak 1905 ile 5 şubat 1905 tarihi arasında 25 günlük bir boşluk vardır. Oysa, Mustafa Kemal Akademiyi bitirince bir süre gizli toplantılar yapmış, ihbar edilmiş, tutuklanmış, birkaç ay zabitan tevkifhanesinde kapalı kalmıştır. Yaklaşık üç aydan fazla bir süreyi 25 güne sığdırmanın imkânsızlığı üzerinde hiç durulmamış, bu çelişki dikkati çekmemiştir.

1 Nisan 1302 (14 Nisan 1904) tarihli İstanbul gazeteleri Mekteb-i Harbiye-i Şahane'den mülazimlikle mezun olanların listesini verir. Listelerde "Mustafa Kemal, Selânîk" de vardır. 18 Teşrinievvel 1320 (31 Ekim 1904) tarihli İkdâm gazetesi de mezun olanlar arasından yüzbaşılıkla Erkânıharp sınıfına ayrılanların listesini yayımlar.

Adı geçen gazetenin üçüncü sayfasındaki kurmay sınıfına ayrılanların adları alt alta yazılı olduğu halde Atatürk'ün adı:

MUSTAFA KEMAL EFENDİ, SELÂNİK

Biçiminde ve ortalama olarak yayımlanır. Sanılır ki bu ayrıcalık, gelecekteki bir "Üstün Adam" ı işaret eden ilâhî bir rastlantıdır.

Sofya Ataşemiliterliğine atanmasının Karmaşık Öyküsü

Ulusal Kahramanımızın biyografisindeki tarih rakamları ve içine karıştığı tarihsel olaylarla ilgili olarak gerçek dışı pek çok tutarsızlıklar, yanlış değerlendirmeler, hatta tahrif edilmiş belgelerle gerçeklerin saptırılması halinde sürüp gidecektir. Özellikle Sofya Ataşemiliterliğine atanması, sicilinden başlayarak çeşitli eserlerde ileri sürülen tarihlerin hiçbirinin birbirini tutmaması, karışıklığı kronik bir hale getirmiştir. Mustafa Kemal'in Sofya Ataşemiliterliğine atanmasıyla ilgili olarak 5 ayrı tarih ileri sürülmüştür: 1 Ekim, 2 ekim, 24 Ekim, 27 ekim 1913 ve 1 Mart 1914...

Hikmet Bayur tarafından yazılan "Atatürk, Hayatı ve Eseri" adlı kitapta Mustafa Kemal'in Sofya Ataşemiliterliği'ne atanması 27 Ekim 1913, Sofya'ya varış tarihi ise 20 Kasım 1913 olarak gösterilmiştir. Atatürk'ün yetkili bir kişi tarafından yazılan bu biyografisinde, Sofya'ya varış tarihi olarak gösterilen 20 Kasım 1913 tarihi, bizi yine de tatmin etmemektedir. Çünkü, Milliyet gazetesinde 21 Kasım-6 Aralık 1954 tarihleri arasında yayımlanmış ve sonradan tarafımdan derlenerek kitap haline getirilmiş olan "Atatürk'ün Özel Mektupları" arasında Mustafa Kemal'in Madam Corinne'e Sofya'dan gönderdiği 3 Teşrinisani 1329 (18 Kasım 1913) tarihini taşıyan mektup, yukarıda anılan eserde Sofya'ya varış tarihi olarak gösterilen 20 Kasım tarihi ile çelişki halindedir.

Ayrıca, mektubun içeriğinden anladığımıza göre Mustafa Kemal Sofya'da bir süre Bulgaria otelinde kalmış, daha sonra Splendide Palas oteline yerleşmiş, Madam Corinne ile mektuplaşmış, hatta cevap dahi almıştır. Bu verilerden anlaşıldığına göre Mustafa Kemal Sofya'ya 20 Kasım tarihinden çok daha önce gitmiştir.

Bu çelişkili tarihler üzerine Mustafa Kemal'in Sofya Ataşemiliterliğine atandığı ve yeni memuriyetine gitmek üzere İstanbul'dan ayrıldığı gerçek tarihleri saptayabilmek ümidiyle 1913 yılı Ekim ve Kasım aylarını kapsayan mevcut gazete koleksiyonlarımızı taradık. 24 Kasım 1913 tarihli Tasviriefkâr (o tarihte gazeteler sık sık kapatıldığı için isim değiştirerek yayınlarını sürdürürlerdi. Tasviriefkâr gazetesi de bir süre bu ad altında çıkmıştır) gazetesinin son sayfasında Mustafa Kemal'in Sofya'ya hareketi ile ilgili olarak küçük bir haberle karşılaştık. Haberin içeriği şöyle:

"Sofya Ataşemiliteri Erkânıharp Binbaşısı Mustafa Kemal Bey mahall-i memuriyetine azimet eylemiştir".

Önce, bu birkaç satırlık haberin Sofya'ya atama olayının üzerindeki sisi kaldırdığı kanısına vardık. Fakat Madam Corinne'e yolladığı 18 Kasım tarihli mektubun varlığı bu ümidimizi de yitirdi. Bu haber, Mustafa Kemal'in kısa süre için geldiği İstanbul'dan Sofya'ya dönüşü ile ilgili olabilir.

Bu kez bir başka çözüm yolu bulmak ihtimaliyle Fethi (Okyar) Beyin Sofya Sefirliğine atanmasıyla ilgili haber için gazeteleri yeni bir taramaya tabi tuttuk ve aradığımızı da bulduk. Haberin metnine göre "Sofya Sefirliğine tayin olunan Fethi Bey 24 Ekim 1913 tarihinde Sofya'ya hareket etmiştir". Gazete Fethi Beyin özgeçmişine ait bilgiler de vermektedir. Bilindiği gibi, bu gibi tayin ve nakillerde atanan veya nakledilen kimsenin özgeçmişine ait bilgi vermek hâlâ sürdürülen bir gelenektir. Mustafa

Kemal'le ilgili haberde O'nun özgeçmişine değinilmemiş olmasından "herhangi bir işi için İstanbul'a gelip "mahall-i memuriyetine" döndüğü anlamını çıkarıyoruz.

Dikkati çeken bir başka husus da, gazetenin verdiği tarihe göre Fethi (Okyar) Beyin büyük bir ihtimalle yeni görevinde 27 Ekim 1913 tarihinde işe başlamış olmasıdır.

Bilindiği gibi Mustafa Kemal ve Fethi Okyar, Harbiye öğrenimi dönemine dayanan samimî iki arkadaş, iyi anlaşmış ve sevişmiş iki dosttur. Bu eski dostluk nedeniyledir ki Mustafa Kemal'in Picardie manevralarına katılmasını Fethi (Okyar) Bey sağlamıştır. Olayların akışına ve bazı belirtilere dayanarak -ihtimalî de olsa- şöyle bir sonuca varabiliriz: Birbirinden ayrılmaz bu iki arkadaşın atama emirleri aynı zamanda çıkmış, Bulgaristan'a beraber gitmişler, işe de aynı gün başlamışlardır. Mustafa Kemal, Bulgaristan'da kalacağı yerle ilgili işleri yoluna koyduktan sonra gerekli eşyasını almak üzere İstanbul'a gelip tekrar Sofya'ya dönmüştür. Tasfirieskâr'da çıkan haber bu dönüfle ilgilidir.

Bunlar, Atatürk'ün Sofya Ataşemiliterliğine atanması ve işe başlayışı ile ilgili birbirini tutmaz karmaşık tarihlerin gerçeğe en yakını bulmak için harcanan bir zihin çilesi, bir varsayımdır. Mustafa Kemal'in ataşemiliterliğe tayini elbette resmî işlemler yoluyla yapılmıştır: Tayini ile ilgili teklif varakası, bu teklifin ilgili makamca onaylanması, tayin keyfiyetinin Mustafa Kemal'e tebliği tarihi, Mustafa Kemal'in tebelleğ tarihi, Sofya Sefareti'nin Mustafa Kemal'in işe başladığı tarihi bildiren yazısı... Bu işlemlere ait ilgili arşivlerimizde mevcut dosya veya otantik belgelerin varlığı ile Sofya Ataşemiliterliği muamması hemen çözüme bağlanabilir.

Kuşkulu Tarihler

Atatürk'ün yaşamı ile ilgili kimi olayların -önemsiz görünse de- üzerindeki sisi henüz kaldıramamış değiliz. Önemsiz gibi görünen bu gibi tarihlerin, bazı olayların çıkış noktasını bulmak ve ona bağlı olayları aydınlığa kavuşturmak bakımından pek çok yararı vardır. Atatürk'ün karşılaştığı ve içine girdiği her eylemin tanığı bulunan çevresindeki yakınlarının anılarını zaman, mekân ve tarih belirtmeden şark masalı gibi yazmaları, hatta aynı olayla ilgili anıların birbirini tutmaması ve belgelerinin de bulunmaması, Atatürk'ün biyografisi'indeki ayrıntıları saptamakta pek çok güçlüklerle karşılaşmamıza neden olmaktadır.

Özellikle 13 Kasım 1918 günü Adana'da İstanbul'a geldiği ve İstanbul'dan ayrıldığı 16 Mayıs 1919 tarihi arasındaki 184 gün içinde

yaptığı temaslar, görüşmeler ve eylemleri kesin tarihlere bağlamak (bazı olaylar hariç) mümkün olamamıştır. Çünkü kimi yazarların makalelerinde ve kitaplarında; kimi yakınlarının da anlattıkları anılarda ileri sürülen tarih rakamları birbirini tutmuyor. Bu yüzden de, Kurtuluş Savaşı'nın hazırlık aşamasını oluşturan bu önemli dönemin -günlük gazetelere yansıyanlar hariç- net ve belgelere dayalı bir tablosunu çizmek zorlaşıyor. Fakat Atatürk'ün eylemlerini çeşitli kaynaklardan edinilen çelişik tarih rakamlarıyla karmaşık bir halde bırakmamak için olayların akışından ve bazı verilerden yararlanarak gerçek -ya da gerçeğe çok yakın- tarihleri saptamanın en doğru yol olduğuna inanıyoruz. Uzun yıllardan beri de çabalarımızı bu yolda sürdürüyoruz.

Şişli'deki Eve Taşınma Tarihi

Şişli'deki eve hangi tarihte taşındığı da çözümlenmesi gereken çelişkili tarihlerden biridir. Atatürk'ün Şişli'deki eve taşınmasını Tevfik Bıyıklıoğlu -sanıyorum ilk kez- 21 Aralık 1918 olarak göstermiştir (Atatürk Anadolu'da, Kronoloji Bölümü, sayfa 80). Bıyıklıoğlu, bu saptama için kaynak göstermiyor. Oysa, General Ali Fuat Cebesoy, Millî Mücadele anılarında: "Halep'ten döndüğü 20 Aralık 1918 Cuma günü Mustafa Kemal'i Şişli'deki evinde ziyaret ettiğini" yazıyor. Cebesoy'un verdiği yan bilgiler de bu tarihle uyduğu için Bıyıklıoğlu'nun kaynaksız olarak ileri sürdüğü tarih bu suretle çürümektedir. "Cumhuriyetin 50. Yılında Resimlerle Atatürk" kitabımda (sf. 182) taşınmış olarak gösterdiğim 2 Aralık tarihi de sonradan edindiğim bilgilere ters düştüğü için Atatürk'ün manevî oğlu Abdürrahim Tuncak'ın bilgisine başvurdum. Olayların en yakın tanığı olan Tuncak'ın duraksamadan verdiği bilgiye göre Atatürk, 13 Kasım 1918'de İstanbul'a döndükten sonra 15 gün Perapalas'ta kalmıştır. Perapalas'tan sonra da doğrudan Şişli'deki eve taşınmıştır. Bu bilgilerin ışığında Atatürk'ün Şişli'deki eve 28 Kasım tarihinde taşınmış olduğunu kabul etmek, gerçeklere en uygun bir yaklaşım olur.

Gerçek Dışı Savlar ve Yakıştırmalar

Atatürk'ün biyografisine uymayan ve kronolojik bilgilere ters düşen bu rakamlar kargaşasına paralel olarak birçok eserde Atatürk'le uzaktan yakından ilgisi olmayan ve olaylara ters düşen savlar da ileri sürülmüştür. Bu yanlışlıklar kargaşasının en tipik örneklerinden biri, "Milliyet Türk Büyükleri" serisinde çıkan "Atatürk" fasikülüdür. Bu biyografinin sadece birkaç paragrafına göz atmak, yapılan feci hataların hangi boyutlara ulaştığını göstermeye yeterlidir. Fasikülde deniliyor ki:

“... Babası Ali Rıza memurdu. Sonraları kereste ticaretiyle uğraşmıştır. 1888’de öldü. Annesi Zübeyde Hanım 1924’te İzmir’de öldü. Oğlu Mustafa Kemal Atatürk’ten başka bir de kızkardeşi vardır. *Makbule Atadan.*”

... Okula Selanik’te *Şemsi Paşa özel okulunda* başladı... Küçük Mustafa okumak istiyordu... *Selanik’te Mülkiye İdadisine* kaydoldu. Eli sopalı Kaymak Hafız diye tanınan öğretmeni yüzünden okulu bıraktı. 1885’te *Manastır Askeri İdadisine* girmeye muvaffak oldu.

... 28 Temmuz 1914’te *Birinci Dünya Savaşı’na Türkler de* katıldı.

... Tekirdağ’ında kurulmakta olan 19. Tümen Komutanlığına atandı. *İlk zaferini 8 Mayıs 1915 Arburnunda* kazandı...

... Doğuda 16. Kolordu Komutanlığına tayin edilmişti. Silvan’da işe başladı. 6 ve 7 Ağustos 1916’da Ruslar’dan Muş ve Bitlis’i geri aldı. *Bu başarısından sonra önce 16. Kolordu Komutan vekilliğine, daha sonra 7. Yıldırım Ordusu Komutanlığına* getirildi. *Bu ordu ile Bağdad’ı* kurtarmayı tasarlıyordu.

Yanlışlıklar Yumağı

Anlaşıyor ki kulaktan dolma ve gerçeklere uymayan bazı bilgilerle sorumsuzca kaleme alınmış bir biyografi. Sadece birkaç paragraftan parçalar aldık. Yanlışlıklar belirgin biçimde görülmekle beraber bazılarında değinelim:

a) Ali Rıza Efendi 1888’de değil, resmî bir belgedeki kayda göre 28 Kasım 1893’te ölmüştür.

b) Annesi Zübeyde Hanım 1924 yılında değil, 14 Ocak 1923 Pazar günü İzmir’de ölmüştür.

c) Atatürk’ün bir tek kızkardeşi değil, Fatma ve Naciye adlarında iki kızkardeşi daha vardı.

d) Önce, 1,5 ay kadar devam ettiği Fatma Molla mahalle mektebine yazdırılmıştır.

e) Daha sonra devam ettiği okulun adı “Şemsi Paşa” değil, “Şemsi Efendi” dir.

f) Şemsi Efendi (sonraları “Fevziye Mektebi” ile birleşmiştir) Okulundan sonra “Selanik Mülkiye İdadisi”ne değil, “Mülkiye Rüşdiyesi”ne girmiştir.

g) Birinci Dünya Harbi’ne katılımımız 28 Temmuz 1914 değil, 11 Kasım 1914’tür. Fasikül yazarının gösterdiği tarih Birinci Dünya Harbi’nin başlama tarihidir.

h) Tarihlerimizin hiçbirinde “8 Mayıs Arıburnu Zaferi” diye bir kayıt yoktur. Herhalde 25 nisan zaferinden söz etmek isteniliyor.

i) Garip bir yorumlama: Mustafa Kemal, Doğuda kazandığı zafer üzerine 16. Kolordu’ya vekâleten atanmış!.. Bir komutanın asaleten görev yaptığı kolordusuyla zafer kazandıktan sonra o kolorduyu vekâleten atanmasının tarihte örneği yoktur.

k) Mustafa Kemal, 16. Kolordu Komutanlığından sonra 7. değil, 2. Ordu Komutanlığı’na vekâleten atanmıştır.

ı) Mustafa Kemal, Bağdad’ı kurtarmak için değil, tam tersi, Bağdad üzerine yapılacak bir seferi önlemek için görev kabul etmiştir.

Sonuç

Atatürk biyografisiyle ilgili yayın araçlarındaki hataların tümüne değinmek, -kalınca bir eser vücuda getirmeyi gerektireceği için- bir makalenin kapsamını çok aşar. Yukarıda görüldüğü gibi bir broşürün birkaç paragrafından alınan birkaç satırında yapılan hatalara kısaca değinmek bile hayli yer kaplamıştır.

Araştırmalarımızdan çıkan sonuç şudur ki, gerçeklere ve belgelere dayalı bir “Atatürk Biyografisi” düzenlemek gereklidir. Böyle bir girişimin, ivedi görevlerimizin en başında geldiğine hiç şüphe yoktur.

Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı’nın bu konu üzerine önemle eğilmiş olmasının minnet ve şükranını burada bir kez daha belirtirim.

SOME ERRORS IN THE BIOGRAPHIES OF ATATÜRK

The author points out certain errors in the various biographies of Atatürk and argues that a well-documented biography of Atatürk is long overdue.

ATATÜRK'ÜN BİR HATIRA DEFTERİNE YAZDIKLARI

Harbiye Nezareti'nde çalışmakta olan Kaymakam İbrahim Bey'in oğlu Kemalettin Efendi, kendisine hitaben yazılacak öğütleri kapsamak üzere bir hatıra defteri hazırlamış ve defterin başına da iki fotoğrafını yapıştırmıştır.

22 Ekim 1921 ile 19 Eylül 1923 tarihleri arasında otuza yakın kişiye sunulan defterde bazı şair ve yazarların, hocaların ve hekimlerin yazıları bulunmakta, ayrıca defter sahibinin babasının da öğüt şeklinde bir şiiri yer almaktadır. İsmet Paşa da 11 Eylül 1923 tarihiyle yazdığı yazıda "Kemalettin, evlâdım. Mefkûre sahibi, doğru, çalışkan ve sebatkâr ol. İyi Türk olabilmenin, hayat mücadelesinde muzaffer olanın esrarı bunlardır" demektedir.

Kemalettin Efendi hatıra defterini yazması dileğiyle son olarak Mustafa Kemal Paşa'ya sunmuştur. Mustafa Kemal Paşa defterdeki yazıları okuduktan sonra genç Kemalettin Efendi'ye hitaben -defterin sondan bir evvelki sayfasına- şunları yazmıştır: *

Ankara-Çankaya
19 Eylül 1923

Oğlum Kemalettin,

Babanın haluk bir insan, temiz bir asker olduğunu öğrendim. Seni fotoğrafından mütalâa etmekle fikir istihracına kalkışmayacağım. Babanın verdiği nasihatler kıymetlidir. Ben yalnız şunu ilâve edeceğim:

Hatırat defterini başkalarının yazıları ile doldurmaya heves etmektense, hayat defterini kendi faaliyet ve fazilet eserleriyle doldurmaya bak!

Gazi Mustafa Kemal

ATATÜRK'S NOTES IN A YOUNG MAN'S DIARY

This article deals with an entry by Atatürk in 1923 in the diary of a young man.

* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Atatürk Arşivi, Dosya: 23, Klasör: 58

انقره - حائک قایا

۱۹ ایلول ۱۳۲۹

اونعلک دالین ،
 باباکله خلوه بران ، تجیز بر عکد
 اولدینی اولرینده ، سنی ، فطری خرافلردن
 مطلم انکلام ، فکر استخراج ق تقسیمه صم
 باباکله ویردیکی نصیحتار قیلید .
 ب یانلر سونی علاوه ایده علم :
 خاطرات و قشربلی ، سنی قلم لریند
 یازیلدیلم دولدور صم هوسی انکلام
 ایس ، هیات و قشربلی ، کند ق قیلید
 و فضیلت اثر کرکله دولدور صم یانه !

غازی صم